

Róbert Jack

Komeron nelisyinen kauneus

Makuuhuoneessamme seisoi vanha komero. Tai ehkä se ei ollut kovin vanha, mutta jotenkin olimme alkaneet ajatella sen olevan vanha. Luultavasti ajatus juonsi juurensa siitä, että mielestämme kaikki muut talon kalusteet olivat niin vanhoja, että ne täytyisi vaihtaa. Siksi komerokin näytti vanhalta. Sen ovet narisivat eivätkä auenneet kunnolla. Kaiken lisäksi ajattelimme, ettei se ollut riittävän kaunis: väri oli liian tumma ja komeron päällä oli jokin laatikko...

Komero ei siis ollut erityisen sievä, ja kahvatkin olivat rumat. Rehellisyyden nimissä on sanottava, että olisi ollut vaikea osoittaa, mikä tarkkaan ottaen oli vialla, mutta silti oli selvää, että komerossa ei ollut kaikki kohdallaan. Komeron päivät olivat luetut.

Eräänä päivänä ryhdyin sitten siirtämään komeroa. Mutta miten? Aloitin helpoimmasta päästä: poistin ovet ja suojalevyt. Filosofina minun on kysyttävä itseltäni, olisiko voinut aloittaa toisin, esimerkiksi poistamalla ensin takaseinän. Mutta se olisi luultavasti ollut eri projekti kuin komeron siirtäminen – luultavasti sen tuhoaminen. No niin. Näiden ensimmäisten toimien jälkeen komero seisoi paikallaan avoimena ja alastomana. Sitten poistin päällä olevan laatikon ja toisen ulkoseinän. Silloin kävi ilmi, että koko komero oli tehty samankokoisista levyistä – niin katto, lattia kuin seinätkin.

Kun nyt katson autotallin lattialla lojuvaa komeroa ja mietin, näen vain toisiaan vasten nojaavia levyjä; levyjä, joista voi tehdä seinät, katon, lattian, hyllyt ja ovet. Makuuhuoneessa ei seisoo enää komeroa, siitä muistuttavat vain levyt autotallissa. Pian tämän jälkeen olohuoneen lattialle ilmestyi toisia puulevyjä. Ne näyttivät uusilta. Osa niistä oli harmaita ja osa toiselta puolelta tammipäällysteisiä. ”Mitä nuo ovat, isi”, poikani Daniel kysyi.

”Siinä on komero”, vastasin. ”Ookkei”, Daniel totesi, aivan kuin olisi ymmärtänyt vastauksen täydellisesti, ja kiinnitti huomionsa taas leikkiautoihinsa.

Tässä vaiheessa filosofi herää henkiin. Tietenkään olohuoneen lattialla tai autotallissa ei ollut komeroa, mutta levyistä voisi parhaimmillaan tulla komero. Lisäksi muistin, että appiukko lupasi tulla hakemaan vanhat levyt ja aikoi tehdä niistä kaksi komeroa omaan kotiinsa. Muodostuuko näistä kahdesta komerosta sama komero kuin oli makuuhuoneessani? Materiaali on varmasti samaa, mutta kaksi komeroa voi tuskin olla sama kuin yksi komero. – Mitä sitten vaaditaan, jotta voi sanoa omistavansa komeron?

Tarina siitä, miten komero rakentuu, kertoo, mitä tarvitaan, jotta komero *voi* rakentua. Antiikin Kreikan filosofi Aristoteles määritteli, että kaikella ihmisen luomalla on neljä syytä, ja ne ovat: päämäärä, muoto, materiaali ja valmistaminen. Tämä saattaa kuulostaa filosofiselta ja hyödyttömältä, mutta lue luottavaisesti eteenpäin. Kyllä kaikki vielä selviää tässä tarinassa komeron rakentumisesta.

Ensin on *päämäärä*. Mitä päämäärällä on komeron kanssa tekemistä? Otetaanpa esimerkki: Kun vaatteita kerääntyy ajan kuluessa riittävästi, on luonnollista haluta säilyttää niitä helposti saatavilla ja järjestyksessä. Vaatteiden säilyttäminen pinossa lattialla tai varastoiminen laatikoissa ei ole erityisen kätevää. Niin on syntynyt tarve paikalle, jossa säilyttää vaatteitaan helposti saatavilla ja sellaisessa järjestyksessä, josta on helppo nähdä mitä vaatteita itsellä on. Esimerkiksi vetämällä laatikko ulos on helppo nähdä, mitä siellä on. Vaatteet on myös tarkoituksenmukaista säilyttää hyvässä kunnossa, ja osa vaatteista on mukava ripustaa henkareihin tai pinota. Nämä ovat muutamia päämääriä, joihin pyrimme.

Tunnetta tietysti erimuotoisia ja mallisia komeroita, jotka kaikki soveltuvat tähän tarkoitukseen. Mutta tiedämme myös, ettei aina ole ollut komeroita ja että

niitä kehitetään koko ajan erilaisia, joten tämä asia ei suinkaan ole itsestäänselvyys. Jokaisella, joka rakentaa komeron, täytyy olla ajatus siitä, mitä tarkoitusta varten komero tulee: onko se vaatteille, työkaluille vai johonkin muuhun tarkoitukseen. Pitää olla myös käsitys muista seikoista, kuten miten tavarat tullaan sijoittamaan komeroon: tarkoituksena voi olla mahdollista komeroon niin paljon tavaraa kuin mahdollista tai saada kaikki tavarat mahdollisimman helposti saataville. – Mutta miten pääsemme näihin päämääriin?

Tarvitsemme esineen, jonka *muoto* mahdollistaa näiden ja ehkä muidenkin päämäärien saavuttamisen. On mietittävä esinettä, jonka muoto on hyödyllinen yllä mainittuun tarkoitukseen. Se on esineen *design*. Ensimmäiset suunnittelijat kehittivät asioita epäilemättä sattumalta. Niinpä on helppoa kuvitella, että hyllyjen olemassaolo kehittyi, kun joku sai ajatuksen hyödyntää seinä tavaroiden säilytykseen. Samoin kaapit olivat ensin pelkkiä kehystettyjä hyllyjä, jotka sai suljettua. Tämä on ehkä itsestään selvää, mutta esineiden muoto on hyvin tärkeä. Esimerkiksi akustista kitaraa ei ole olemassa ennen kuin sillä on sopiva muoto joka mahdollistaa äänen tuottamisen, eikä taloa ole ennen kuin siihen voi mennä sisään. Kaappeja voi luonnollisesti olla hyvin eri muotoisia, mutta niiden on palveltava käyttötarkoitustaan.

Joku saattaa tässä kohdin sanoa ärsyyntyneenä: ”Mutta nämä ovat vain IDEOITA. Kaappi on kuitenkin ensisijaisesti jotain pysyvää, silmin nähtävää ja käsin kosketeltavaa.” Ärtymys on tavallaan ymmärrettävissä, mutta siihen ei ole mitään perustetta. Asia vain on yksinkertaisesti ja totuuden nimissä niin, että yksikään esine ei muodostu ilman päämäärää ja muotoa, vaikka tätä puolta käsityöläisen työssä usein vähätellään. Käsityöläisen ammattitaito rajataan pienemmäksi kuin se onkaan, pelkäksi hikoiluksi. – Seuraava syy on kuitenkin käsin kosketeltava.

On mietittävä, mistä *materiaalista* komero rakennetaan. Ensimmäiset komerot tehtiin luultavasti puusta.

Tämäkin jättää vielä paljon valinnanvaraa, ja jotkin puutyypit sopivat tarkoitukseen paremmin kuin toiset. Laatikolle sopii paremmin kevyt materiaali, ja metalliruuvit pitävät osia/elementtejä paremmin yhdessä kuin puunaulat. Materiaalin valinta saattaa vaatia hyvinkin paljon kokeiluja, sillä etukäteen ei ole suinkaan sanottua, mitkä materiaalit sopivat parhaiten yhteen.

Kuten sanottua, joskus voi jo materiaalista tietää, mikä jokin on. Toisaalta näimme jo, että pelkkä lattialla lojuva kasa levyjä ei ole komero. Komero ei ole pelkästään materiaalia, josta se on tehty, muodosta ja päämäärästä riippumatta. Siksi vanha makuuhuoneen komero ei voi olla sama kuin samoista materiaaleista tehdyt kaksi komeroa appiukkoni talossa, vaikka materiaalit ovatkin samat. Appiukkoni on antanut materiaalille uuden muodon ja uuden päämäärän.

Lopuksi tulemme siihen, mikä on kaikkein tärkeintä käsityöläisen työssä: *valmistaminen*, itse käsityö. Komero on rakennettava siten, että siitä tulee komero. Päämääriä voi miettiä tarpeiden mukaan. Esineen voi suunnitella pitäen päämäärät mielessä. Sopivimman materiaalin voi päättää muotoilun ja päämäärän suhteen. Kaikki tämä on kuitenkin turhaa, jos esinettä ei koskaan rakenneta. Valmistaminen on prosessin viimeinen vaihe, ja sillä oma erityinen viehätöksensä, kuten voimme nähdä siitä kuinka lapset juoksevat katsomaan työmiehiä, riippumatta siitä kaivavatko he kuoppaa, asentavat kaapeleita tai maalaavat seinää. – Tekeminen määrittää käsityöläisen työtä enemmän kuin mikään muu, ja on vaikea kuvitella työskentelevää käsityöläistä istumassa kädet sylissä koko päivän.

Huolimatta valmistamisen tärkeydestä ovat kognitiiviset ja mentaaliset lähtökohdat yhtä tärkeitä käsityöläisenä olemiselle, kuten olemme nähneet. Käsityöläinen ei voi jättää huomioimatta muotoa ja materiaalia muodostumatta pelkäksi mekaaniseksi koneen osaksi. Jos näin kävisi, hän olisi kuin Charlie Chaplinin *Nykyajan* ihminen/sankari, joka kiristää ruuveja sitä mukaa kun

liukuhinna kuljettaa ne. Sellainen työ on tarkoitettu oikeastaan vain automaateille. Todellisen käsityöläisen täytyy ymmärtää mitä tekee ja kiinnittää huomiota tekemiseensä.

Sen lisäksi voi sanoa, että käsityöläinen on – myönnetään, melko juhlallisesti sanottuna – tekemisensä huolehtija. Tarkoitan että käsityöläinen on esineen viimeinen syy ja sellaisena vastuussa esineestä ja muista syistä sen todentumiseksi. Ennen valmistumistaan komero, talo, sähköt ja muut olivat vain mahdollisuuksia. Niinpä käsityöläinen ei voi välttyä ajattelemasta päämäärää, muotoa

Róbert Jack

Róbert Jack (MA, philosophy) toimii osa-aikaisena luennoitsijana Reykjavikin yliopistossa, Islannin kasvatustieteellisessä yliopistossa sekä Bifröstin yliopistossa. Häneltä on aiemmin ilmestynyt *Hversdagsheimspeki (Everyday-Philosophy, Háskólaútgáfan/Heimspækistofnun, Reykjavík 2006)*.

Suomennos on katkelma valmisteilla olevasta kirjasta *Being a Craftsman (Að vera iðnaðarmaður)*.

ja materiaalia. Hän ottaa vastaan tilauksen, suunnittelun ja valmistetut materiaalit, ja asiakas luottaa siihen, että hän osaa laittaa osat yhteen siten kuin ne oli tarkoitettu. Jotta tämä olisi mahdollista, hänellä on oltava jonkinlainen ymmärrys asiasta. Ja mitä enemmän hän siitä ymmärtää, sitä suuremmalla todennäköisyydellä hän tekee hyvää työtä.

Tämä on erityisen huomionarvoista silloin, kun asioita pitää soveltaa olosuhteisiin. Joskus tilanne on sellainen, ettei suunnitelmaa voi toteuttaa sellaisena kuin suunnittelija on sen tarkoittanut. Jokainen käsityöläinen tietää tämän. Silloin on sovellettava siten, ettei perusidea muutu. Esimerkiksi valmistus oli varmasti alkanut jo kauan ennen kuin saavuttiin pisteeseen, jolloin uuden komeron levyt lojuivat olohuoneeni lattialla: päämäärä oli määritelty, komero suunniteltu, materiaalit valittu, puut kaadettu ja sahattu lankuiksi, levyt leikattu oikean kokoisiksi ja kuljetettu paikasta toiseen, kunnes ne saapuivat talooni muodostuakseen siksi, miksi ne oli tarkoitettu. Mutta komero ei ollut vielä valmis, eikä kyse ollut *pelkästään* sen konemaisesta kokoonpanosta, sillä se piti asentaa sille tarkoitettuun tilaan. Esimerkiksi ovi oli kalllellaan, ja siksi pelkkä osien ruuvaaminen yhteen ja komeron kokoaminen pystyyn ei olisi riittänyt. Muutoin myös hyllyt olisivat olleet vinot, ja kirvesmies ymmärsi, että alkuperäinen suunnitelma oli laitettava syrjään, jotta edes hyllyjen päämäärä olisi toteutunut.

Tällainen on tarina neljästä syystä. Ei ole suinkaan sanottua, että niihin kiinnittää aina huomiota, vaikka onkin ollut satojen komeroiden läheisyydessä ja mahdollisesti rakentanut monia. Mutta tarinassa on mieltä, ja neljä syytä on olemassa. Kun makaan sängyssä ja näen komeron, mietin toisinaan, mille kaikelle sen olemassaolo on velkaa. Siinä valossa kuin sen nyt näen, sen kauneus on nelisyistä.

Suomentanut Perttu Salovaara